

Noen refleksjoner omkring nyere teori om rettens bevisvurdering med utgangspunkt i noen tingsrettslige saker

Einar Bergsholm

Einar Bergsholm: Some case-based thoughts about newer theory regarding the courts' evaluation of evidence

KART OG PLAN, Vol 70, pp. 218–223. P.O.B 5003, NO-1432 Ås, ISSN 0047-3278

Legal assessment of evidence is a mixture of law, psychology, philosophy, rhetoric and common sense. Constructing normative theories for this exercise is therefore an ambitious project. This article describe some of the difficulties of establishing such theories. The article also questions whether such theories can adequately reflect the complexity of a judge's assessment of evidence in a case. Would it be wiser to view the assessment of proof in a simpler light: as common sense applied to the legal questions?

Key words: Assessment of evidence, reasonably likely, the narrative paradigm.

Einar Bergsholm. University lecturer. Dept. of Landscape Architecture and Spatial Planning, P.O.B 5003, NO-1432 Ås. E-mail: ein.bergsholm@umb.no

1. Innledning

I senere juridisk teori er rettens bevisbedømmelse viet oppmerksomhet, både nasjonalt og internasjonalt. Hovedspørsmålet er om det såkalte sannsynlighetsparadigmet bør vike plass for det mer moderne fortellingsparadigmet.¹

Den tradisjonelle hovedregel i norsk rett er at det kreves en rimelig sannsynlighetsovervekt for et faktum for at det kan legges til grunn for en avgjørelse.² Når beviskravet i sivile saker angis på denne måten, blir dette i bevisteoretisk sammenheng beskrevet som sannsynlighetsparadigmet. Sannsynlighetsbegrepet har derfor en sentral plass i norsk bevisteori.³ Begrepet kan forstås på flere måter. I noen sammenhenger – kanskje særlig i dagligtalen – brukes ordene sannsynligvis og trolig om hverandre. I andre tilfelle kan sannsynlig oppfattes som synonymt med plausibelt. Men begrepet kan også gis et mer statistisk meningsinnhold; tilsier tilgjengelig statistikk at faktum er slik eller slik?

Fortellingsparadigmet blir i nyere juridisk litteratur fremført som et motstykke til sannsynlighetsparadigmet. Her skal retten ta stilling til hvilken fortelling som best forklarer bevisene på en troverdig og sammenhengene måte.⁴ Fortellingsparadigmet presenteres som en normativ bevisteori om hvordan bevisbedømmelse bør foregå. Et hovedpoeng er at retten bør forsøke å forstå bevissituasjonen ut fra en helhetsvurdering. Det blir blant annet hevdet at «[e]n bevisteori som fokuserer på forståelse og koherens (sammenheng), bringer frem hermeneutiske og holistiske aspekter ved juridisk bevisbedømmelse som sannsynlighetsteoretiske tilnærminger i liten grad vil være i stand til å fange inn.»⁵ Det sentrale er derfor å vurdere en fortelling på grunnlag av dens kvalitet som fortelling og dens sammenheng med bevisene.⁶

Å skrive om rettslig bevisbedømmelse er krevende. Denne artikkelen tar ikke sikte på å gi en dyptpløyende analyse av dette viktige og vanskelige tema. Utenlandsk litteratur

1. Se for eksempel Anne Robberstad, *Sivilprosess*, s. 251–252.

2. Se Hans Michelsen, *Sivilprosess*, s. 214 med henvisninger til blant annet Rt 1974 s. 1160 (p-pillesak I).

3. Se Koflaath, *Jussens venner*, 2004, s. 282.

4. Et uttrykk som av og til brukes om denne prosessen er slutning til beste forklaring.

5. Se Koflaath, *TfR*, 2009, s. 217.

6. Se Koflaath, *Jussens Venner*, 2004, s. 292, med videre henvisning til MacCormick, *Legal Reasoning and Legal Theory*, s. 90–92.

blir heller ikke behandlet. Jeg ønsker først og fremst å gi noen refleksjoner omkring fortellingsparadigmet som egen bevisteori, slik det blir fremstilt på norsk av forfatterne Hans Petter Graver og Eivind Kolflaath, og naturligvis ut fra hvordan jeg selv har forstått deres artikler om temaet (del 2).⁷

Jeg vil også se nærmere på hvilken relevans og nytte fortellingsparadigmet kan ha for bevisbedømmelsen i noen tingsrettslige saker, og om det tradisjonelle sannsynlighetsparadigmet fortsatt kan forvare sin posisjon som bevisteoretisk tilnæringsmodell innenfor deler dette rettsområde (del 3). Til slutt har jeg noen tanker om det å teoretisere rettens bevisbedømmelse (del 4).

2. Noen betraktninger om fortellingsparadigmet som egen bevisteori

Det var først på 1980-tallet at fortellingsparadigmet ble lansert som bevisteori i den engelskspråkelige litteraturen om bevisbedømmelse, i Norge ca. 10 år senere.⁸ Denne bevisteorien – hvis man i det hele tatt kan bruke et slikt begrep – gir anbefalinger til retten om hvordan bevisbedømmelsen bør foregå, samtidig som det påpekes at norsk bevisteori har vært inne i en sannsynlighetsteoretisk blindgate siden 1950-tallet.⁹ Eivind Kolflaath har formulert det slik:

«I lys av utviklingen innenfor kognitiv psykologi og filosofisk kunnskapsteori og argumentasjonsteori er det nærliggende å konkludere med at den svensk-norske bevisteorien havnet i en blindgate fordi den fokuserte på sannsynlighet i stedet for på plausibilitet, og fordi den overså fortellingens rolle i bevisbedømmelsen.»

Kritikken mot sannsynlighetsparadigmet har først og fremst brodd mot bruken av statistikk i juridisk bevisbedømmelse. Ved å fo-

kusere på en statistisk sannsynlighet ledes tanken lett i retning av å undersøke hva som *kan* skje. I virkeligheten dreier bevisbedømmelse seg ofte om hva som *har* skjedd, og da passer det ikke så godt å spørre etter statistiske sammenhenger. Enhver sak som bringes inn for en domstol er unik, og kan vanskelig forklares i matematiske størrelser.

En annen innvending mot å spørre om statistisk sannsynlighet, er faren for at bevisbedømmelsen blir for oppstykket. En statistisk tilnærming kan bety at de enkelte bevismidler bedømmes isolert og uavhengig av andre bevis i saken. I en juridisk bevisbedømmelse blir dette feil. De enkelte bevismidler er ikke innbyrdes uavhengige. Et vitneutsagn gir for eksempel ingen mening uten en kontekst. En statistisk tilnærming til alle sakens bevis ville dessuten by på nesten uoverkommelige matematiske utfordringer.

Fortellingsparadigmets hovedidé er altså å nå fram til den fortelling som best forklarer bevisene på en troverdig og koherent måte. Nyere bevisteori oppstiller nærmere prinsipper for hvordan slik koherens og troverdighet kan måles.¹⁰

Etter sammenhengsprinsippet vil koherensen – og dermed også troverdigheten – til en fortelling øke dersom mange påstander sammen forklarer at noe har skjedd. I motsetning til hva som gjelder for sannsynlighet i statistisk forstand blir det fremhevet at koherensen øker ved at flere elementer inngår i forklaringen, dersom de henger sammen og gir et helhetlig bilde av faktum.

Et annet prinsipp er enkelthetsprinsippet. En enkel forklaring er mer troverdig enn en forklaring som trenger flere hypoteser for å forklare noe. Troverdigheten svekkes dersom en forklaring må baseres på en såkalt ad hoc-hypotese, det vil si en tilleggsforklaring eller bortforklaring som brukes for å forsvare hovedhypotesen.¹¹ Et eksempel: A har en mening (eller hypotese) om at han har løpt

7. Se Hans Petter Graver, Bevisbedømmelse – uvitenskaplig magesfølelse eller rasjonell helhetsvurdering, TFR 2009, s. 191 - 234, og Eivind Kolflaath, Bevisbedømmelse som slutning til beste forklaring, TFR 2007, s. 171-220, og Bevisbedømmelse – sannsynlighet eller fortellinger, Jussens venner, 2004, s. 279-305.

8. Se kolflaath, TFR, 2007, s. 217. Her blir det også antydnet at foranledningen til dette var en filosofisk diskusjon om forskjellen mellom begrepene sannsynlighet og plausibilitet på 1970-tallet.

9. Se for eksempel Hans Petter Graver, TFR, 2009, s. 197.

10. Se Graver, TFR, 2009, s. 220–226, med videre henvisninger.

11. Se Graver, TFR, 2009, s. 223.

en god 5000 meter på friidrettsbanen. Tiden eller plasseringen ble imidlertid dårligere enn forventet. Hvis A forklarer dette med at piggskoene ikke var spisse nok, kan dette oppfattes som en bortforklaring eller en tilleggsforklaring, som er ment å forsvare hypotesen om at løpet likevel var bra.

Et tredje prinsipp er analogiprinsippet. I dette ligger at koherensen kan svekkes dersom en person forklarer likeartede forhold på forskjellig måte. Treholtsaken har vært brukt som eksempel. Treholt var tiltalt for spionasje, både til fordel for Sovjetunionen og Irak. I lagmannsretten fortalte Treholt åpent at han hadde hatt kontakt med KGB-offiser Gennadji Titov. Formålet med dette var i følge Treholt et ønske om å være brobygger mellom øst og vest. Men denne forklaringen passet dårlig i forhold til den kontakt Treholt hadde hatt med irakisk etterretning. Treholt «måtte» derfor innrømme å ha brutt taushetsplikten i utførelse av «konsulentoppdrag» for irakiske myndigheter.¹² Dette bidro nok til å svekke troverdigheten av Treholts uttalelser generelt sett.¹³

At en fortelling eller forklaring er koherent betyr imidlertid ikke at den er sann eller relevant. Retten må derfor – uansett beviseteori – bedømme bevisene ut fra skjønn og sunn fornuft, og ofte med bakgrunn i en konkret rettsanvendelse. Etter min mening betyr dette at forskjellen på de to beviseteoriene ikke er så stor som de teoretiske fremstillingene om emnet kan gi inntrykk av. Det kan til og med spørres om ikke sannsynlighetsparadigmet passer vel så bra som beviseteori i enkelte typer av saker, og også mer generelt når retten skal ta stilling til alternative årsaksammenhenger. I neste avsnitt vil jeg utdype dette ved å vise til noen praktiske eksempler fra tingsrettens område.

3. Hvilken relevans og nytte har fortellingsparadigmet for bevisbedømmelsen i tingsrettslige saker?

Dersom et tingsrettslig spørsmål bringes inn for retten, må retten naturligvis ta stilling til

hvilket faktum som skal legges til grunn for avgjørelsen. Men av og til er det liten eller ingen uenighet om de faktiske forhold. I en del naboretslige saker er faktum langt på vei uomtvistet. Et eksempel: Treet til A står der det står og påfører nabo B de ulemper det gjør. Det avgjørende spørsmålet er først og fremst om nabolovens bestemmelser gir B rett til å fjerne eller kappe treet til A. Dersom B krever treet fjernet etter naboloven § 3, vil treet skjebe først og fremst bero på om A har nevneverdig grunn til å ha det stående. Har han det, skal treet – så langt det gjelder denne bestemmelsen – stå, selv om om nabo B kan vise til mer tungtveiende skader eller ulemper. Ved denne vurderingen skal det ikke legges vekt på Bs subjektive mening. Inntrykket fra rettspraksis er derimot at det skal legges vekt på forhold som folk flest oppfatter som relevante. Vurderingsnormen er på sett og vis objektiv.¹⁴ Hvilke fortellinger eller forklaringer skal partene her presentere? Slik jeg ser det ligger «fortellingen» på en måte innebygd i den interesseavveining loven tar sikte på å løse. Og siden vurderingsnormen i en viss utstrekning er objektivisert, kan man med god grunn spørre om ikke sannsynlighetstankgangen passer vel så bra som fortellingsmetaforen, når retten tar stilling til hvilke forhold folk flest oppfatter som relevante og slik sett avgjør om lovens vilkår for fjerning av treet er oppfylt.

I det hele tatt synes jeg det er en gjennomgående svakhet at fortellingsparadigmet – i hvert fall slik jeg har oppfattet det – ikke i større grad ser bevisbedømmelsen og rettsanvendelsen i sammenheng. Bevisvurderingen må nødvendigvis tilpasses den aktuelle rettsregel. Dersom C for eksempel skal kunne bygge på grunnbokens rettslige troverdighet, og således ekstingvere en eldre ikke-tinglyst rett B måtte ha i eiendommen som er kjøpt fra A, må retten i noen tilfeller ta stilling til om C burde ha kjent til Bs rett da kjøpet ble tinglyst, jf tinglysningsloven § 21 andre ledd. I et slikt tilfelle vil bevisbedømmelsen i hovedsak dreie seg om godtroerskelen er overskredet eller ikke. Naturligvis

12. Se Graver, TFR, 2009, s. 224.

13. Se Harald Stanghelle, Brobyggen som brente sine broer, Lov og Rett 1988, s. 639–654.

14. Se Einar Bergsholm, Trær på naboeiendom, Lov og Rett, 2003, s. 557–568.

kan C – for å underbygge en god tro – gi en forklaring eller en fortelling om hva han tenkte eller gjorde da han kjøpte eiendommen, men reelt sett tror jeg spørsmålet avgjøres ut fra hva dommeren mente C burde ha skjønt og undersøkt i forhold til lovens krav om hederlig framferd. Her må C finne seg i å bli bedømt etter en objektiv målestokk, og sannsynlighetsperspektivet kan derfor passe vel så godt som fortellingsparadigmet når det spørres hva en alminnelig fornuftig person ville ha forstått.¹⁵ En objektiv vurdering gir, i hvert fall i en viss utstrekning, mulighet for emirisk belegg.

Det hender også at retten må ta stilling til et *fremtidig* saksforhold. Et eksempel er de såkalte rettsendrende saker som behandles i jordskifteretten. Siktemålet er å skape tjenelike bruks- og eiendomsforhold i tiden som kommer, jf. jordskifteloven §§ 1–3. I slike tilfeller må jordskifteretten vurdere bevissituasjonen ut fra hva som *antas* å gi tjenelike eiendomsforhold, samtidig som ikke-tapsgarantien i jordskifteloven § 3 må iakttas. Kan man her si at den endelige skifteplanen er et resultat av en slutning til beste forklaring? Eller passer det best å si at bevisvurderingen må ta utgangspunkt i hva som sannsynligvis vil være den mest fornuftige løsning. Etter min mening er dette et terminologisk spørsmål.

Det er for øvrig interessant at Eivind Kolflaath hevder at begrepet om slutning til beste forklaring – som er en annen betegnelse på fortellingsparadigmet – ikke synes å ha relevans «hvor bevisbedømmeren tar stilling til fremtidige saksforhold».¹⁶ Han skriver for eksempel at begrepet om «[k]ausalitet innebærer at en virkning ikke kan komme forut for dens årsak», og at «bare et eksisterende saksforhold (dvs. et saksforhold som er en realitet) kan forårsake et annet saksforhold».¹⁷ Av denne grunn mener han det ikke bare er umulig å snakke om kausalforklaringer på bevissituasjonen, han mener også at «det blir temmelig søkt å omtale et framtidig faktum som en *forklaring* på bevissituasjonen».¹⁸ Jeg er ikke enig i dette. Selv om vurderinge-

ne i en viss forstand peker fremover – som for eksempel når jordskifteretten utarbeider skifteplaner eller retten i en erstatningsak skal fastsette den fremtidige inntekten til skadelidte både med og uten skaden – er de likevel godt forankret i den bevissituasjon som faktisk foreligger. Etter min mening kan for eksempel en skifteplan forklares ut fra premissene om hvordan bruks- eller eiendomsforholdene forventes å bli. Jeg kan heller ikke se at det er umulig å snakke om kausalforklaringer i slike tilfelle. Slik jeg ser det, er det her tale om menneskelige formodninger om hva som antakelig vil komme til å skje. Og i en slik vurdering vil forventningen, eller våre medfødte forestillinger om kausalitet, nødvendigvis ha en sentral plass. Kolflaath burde i sine filosofiske betraktninger om kausalitet tatt høyde for at våre forestillinger om årsakssammenhenger nærmest er en forutsetning for vår tenkning, og ikke redusert kausalitetsbegrepet til et spørsmål om hvordan det bør forstås i en filosofisk eller naturvitenskapelig sammenheng.

Kausalitet er et vanskelig tema i all bevisbedømmelse. En ting er å ta stilling til alternative årsakssammenhenger i biologiske eller tekniske spørsmål. Om for eksempel A på en ikke-fagelig måte kapper røtter på nabotreet og treet senere dør, kan det oppstå vanskelige spørsmål knyttet til om treet døde på grunn av kappingen, eller om årsaken var andre forhold som for eksempel sykdom, tørke eller lignende. For å avgjøre et slikt spørsmål kreves kunnskap om hvordan trær vokser og lever. Bevisvurderingen får samtidig et visst empirisk preg, idet det må spørres hva som er den normale følgen av As uforvarlige kapping. Sannsynlighetsperspektivet er derfor klart tilstede.

En annen ting er kausalitet knyttet til menneskelige tanker og handlinger. Årsakene til at vi opptrer som vi gjør er sammensatte. Livet er livet, og alt henger på en eller annen måte sammen. Men i noen tilfeller finnes det ledetråder som gjør at retten kan forklare eller forstå hvorfor partene har gjort

15. Se Thor Falkanger og Aage Thor Falkanger, Tingsrett, 6. utg. 2007, s. 562 og Aage Thor Falkanger, God Tro, 1999, s. 208–209.

16. Se Kolflaath, TFR, 2007, s. 201.

17. Se Kolflaath, TFR, 2007, s. 194–201.

18. Se Kolflaath, TFR, 2007, s. 201.

som de har gjort. En slik lede-tråd er fornuften. Når jordskifteretten i en grensegangsak skal ta stilling til en uklar skyldelingsforretning, kan et godt utgangspunkt være at avtalen er inngått av presumtivt fornuftige mennesker. Dermed bør retten velge det tolkningsalternativ som på fornuftig vis ivaretar bruksforholdene for begge eiendommer på hver side av grensen. Er det derimot klare holdepunkter i avtalen for en annen eiendomsgrense, må retten selvfølgelig legge denne til grunn. I en grensegangsak gir det derfor god mening å søke etter en forståelse av hvorfor og hvordan eiendomsgrensen oppsto. Her er det etter min mening riktigst å se hele bevisituasjonen under ett, slik at det grenseforløp velges som gir den beste forklaring på hvor eiendomsgrensen var ment å skulle gå.

Det samme gjelder når retten tolker gamle utskiftninger, som når den tar stilling til om en elv ble skiftet ut til eneeie eller om den fortsatt ligger i sammeie mellom eiedommene. Også her gjelder det å forstå hva utskiftningsretten (i dag jordskifteretten) mente den gang utskiftningen fant sted. I slike saker gir fortellingsparadigmet etter min mening god veiledning for rettens bevisvurdering.

Kort sagt: I noen tilfeller gir sannsynlighetsparadigmet anvisning på en fornuftig tilnærming til sakens bevis, i andre tilfeller passer fortellingsparadigmet best.

4. Noen tanker om å teoretisere rettens bevisbedømmelse

Til tross for at bevisbedømmelsen er en viktig del av domstolens arbeid, er det skrevet relativt lite om den i norsk juridisk litteratur. Grunnen er kanskje temaets tverrfaglige karakter. Bevisbedømmelse er en blanding av juss, psykologi, filosofi, retorikk, og sunn fornuft, og kanskje er det umulig å gi en helhetlig analyse av hva bevisbedømmelse egentlig er. En vitenskapelig tilnærming til et slikt sammensatt tema er i hvert fall svært krevende, og selv med god innsikt i flere av fagområdene kan man aldri være sikker på om helheten, eller temaets dybde, er

ivaretatt. Erasmus Montanus lurer i bakgrunnen, og selv Sherlock Holmes ville nok fått problemer med å gi andre detektiver råd om hvordan kringgater bør løses.

De komplekse og sammensatte bevisvurderingene som må gjøres i forskjellige slags saker lar seg vanskelig sammenfatte i én bevisteori. Bevissituasjonen i en sak om tingsrettslige spørsmål, vil være forskjellig fra den man møter i en straffesak eller i en sak om skatt eller merverdiavgift. Det hender også at retten må oppstykke bevisvurderingen, og anvende ulike «bevisteoretiske» tilnærminger for hver enkelt del. Er spørsmålet knyttet til hva partene har ment eller gjort kan for eksempel fortellingsaspektet gi nyttig veiledning for bevisbedømmelsen, ved at oppmerksomheten rettes mot hva som er den mest troverdige og koherente forklaring av sakens bevis. Men dersom retten må ta stilling til alternative årsakssammenhenger, vil det være mer hensiktsmessig å bedømme bevisene ut fra et sannsynlighetsperspektiv hvor begrepet sannsynlighet gis et mer statistisk meningsinnhold. I slike tilfeller har bevisbedømmelsen et fokus på hva som *kan* skje, eller hva som *normalt* inntreffer som følge av et gitt faktum. Men også her må helhetsperspektivet ivaretas. Dersom tvil kumuleres i årsaksrekken til alternativ A, må det samme gjøres for den alternative årsaksrekken B, eller C hvis det er flere. I den første p-pillesaken, Rt 1974 s. 1160, kom Høyesterett til at det ikke var rimelig sannsynlighetsovervekt for at As død skyldes bruk av p-pillen Anolvar. Det ble lagt vekt på at det ved hvert ledd i resonnementet, om at døden skyldtes pillebruken, var bevistvil av til dels betydelig styrke. Høyesterett uttalte at «[d]en samlede vekt av bevistvilen er det som må tas i betraktning når man skal ta standpunkt til om årsakssammenheng skal anses å foreligge». Dommen er imidlertid blitt kritisert for at ikke det samme ble gjort i forhold til den alternative forklaring om at døden skyldtes et hjerteinfarkt.¹⁹

Ingen bevisteori kan integrere den omstendighet at bevisbedømmelsen ofte smelter sammen med rettsanvendelsen. Bevisbedømmelsen må i mange tilfelle sees i lys av

19. Se for eksempel Carl August Fleischer, Rett og humanisme, festskrift til Kristen Andersen, Oslo 1977, s. 169 flg.

den rettsregel som skal løse den aktuelle problemstilling. Retten må med andre ord velge ut de deler av partenes fortellinger som har betydning for om lovens vilkår er oppfylt. Rettens «helhetsperspektiv» må altså begrenses til de faktiske omstendigheter som har relevans i forhold til den aktuelle rettsregel. Og hvilken fortelling sitter man da igjen med?

Bevisbedømmelsen må dessuten sees i lys av at lovgiver av og til ønsker å løse tvister på en bestemt måte, eller fremme samfunnspolitiske målsetninger. Mange lovbestemmelser er for eksempel utformet med sikte på å løse praktiske intersemotsetninger mellom private parter, jf. eksemplet om trær på naboeiendom. Kanskje kan man i slike tilfeller si at slutning til beste forklaring er sammenfallende med den «fortelling» lovgiver har ønsket. I hvert fall er det også her vanskelig å se for seg hvilke fortellinger partene kan eller bør presentere i en konkret bevisvurdering.

Etter min mening kan det derfor være klokere å se bevisbedømmelsen i et enklere lys, først og fremst som bruk av sunn fornuft knyttet til anvendelsen av konkrete rettsregler.

Kanskje handler også spørsmålet om sannsynlighetsparadigmet bør vike plass for fortellingsparadigmet, mest om terminologi.

Forstår man «sannsynlighet» som synonymt med «trolig», er forskjellen mellom eldre og nyere bevisteorier liten. Bevisbedømmelsen vil dessuten uavhengig av tilnæringsmodell være basert på et skjønn, hvor dommeren må bruke sin sunne fornuft og dømmekraft på beste måte. Den tidligere Høyesterettsdommer Hans Michelsen har beskrevet bevisbedømmelsen som å «sette sammen mosaikken», og forklart at dommeren må vurdere bevisene på bakgrunn av sine erfaringer som menneske og dommer.²⁰

Utover prinsippet om fri bevisvurdering gir heller ikke tvisteloven retningslinjer for hvilket beviskrav som må være oppfylt for at retten kan legge en faktisk omstendighet til grunn for sin avgjørelse, jf. tvisteloven § 21.2 (1). Det er lett å være enig med Anne Robberstad når hun skriver at det ligger mye klokskap bak lovens taushet på dette punkt.²¹

Til tross for min skepsis mot å lage teorier om bevisbedømmelsen, vil jeg fremheve at de tanker som ligger til grunn for fortellingsparadigmet gir en viktig påminnelse om farene ved å oppstykke bevisbedømmelsen ut fra en statistisk tankegang og nødvendigheten av en rasjonell helhetsvurdering av sakens bevis. Men det spørres nok om ikke den kloke dommer snappet opp dette lenge før introduksjonen av det moderne fortellingsparadigmet.

---

20. Se Hans Michelsen, *Sivilprosess*, s. 207–210.

21. Se Anne Robberstad, *Sivilprosess*, 2009, s. 254.